

Літературна мова. Мовна норма. Культура мови. Культура мовлення під час дискусії

Поняття літературної мови

Українська мова належить до слов'янських мов. Вона є єдиною національною мовою українського народу.

Українська національна мова існує:

- а) у вищій формі загальнонародної мови - сучасній українській літературній мові;
- б) у нижчих формах загальнонародної мови - її територіальних діалектах.

Літературна мова - це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності: державні й громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту, побут.

Літературна мова реалізується в *усній* і *писемній* формах. Обидві форми однаково поширені в сучасному мовленні, їм властиві основні загальномовні норми, проте кожна з них має свої особливості, зумовлені специфікою функціонування літературної мови в кожній з форм.

Писемна форма літературної мови функціонує в галузі державної, політичної, господарської, наукової і культурної діяльності.

Усна форма літературної мови обслуговує безпосереднє спілкування людей, побутові й виробничі потреби суспільства.

Сучасна українська літературна мова сформувалася на основі **південно-східного наріччя**, увібравши в себе окремі діалектні риси інших наріч.

Зачинатель нової української літературної мови -
І. П. Котляревський

Основоположник сучасної української літературної мови
- Т. Г. Шевченка

Українська літературна мова постійно розвивається та збагачується. Цей процес супроводжується усталенням, шліфуванням обов'язкових для всіх літературних норм.

Мовна норма

Норма літературної мови - це сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених у процесі суспільної комунікації.

Розрізняють різні типи норм:

- **орфоепічні** (вимова звуків ізвукосполучень),
- **графічні** (передача звуків на письмі),
- **орфографічні** (написання слів),
- **лексичні** (слововживання)

- **морфологічні** (правильне вживання морфем),
- **синтаксичні** (усталені зразки побудови словосполучень, речень),
- **стилістичні** (відбір мовних елементів відповідно до умов спілкування),
- **пунктуаційні** (вживання розділових знаків)

Мовна норма

Мовні норми найповніше й у певній системі фіксуються у правописі, словниках, довідниках, підручниках і посібниках з української мови.

Культура писемного й усного мовлення всіх, хто користується українською мовою як засобом спілкування, полягає в тому, щоб досконало знати мовні норми й послідовно дотримуватися їх.

Культура мови

Культу́ра мо́ви — рівень володіння нормами усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Наука про культуру мови — окрема галузь мовознавства, яка, використовуючи дані історії літературної мови, граматики, лексикології, стилістики, словотвору, виробляє наукові критерії в оцінці мовних явищ.

Головне завдання культури мови — виховання навичок літературного спілкування, засвоєння і стабільне використання літературних норм у слововжитку, граматичному оформленні мови, у вимові та наголошуванні, неприйняття спотвореної мови або суржику.

Основні ознаки культури мови:

- 1) **ЗМІСТОВНІСТЬ** (потрібно продумувати текст і основну думку висловлювання; розкривати їх повно; говорити й писати лише те, що добре відомо; не говорити й не писати зайвого; добирати матеріал, якого не вистачає);
- 2) **правильність і чистота** (дотримуватися норм літературної мови);
- 3) **точність** (добирати слова і будувати речення так, щоб найточніше передати зміст висловлювання);
- 4) **ЛОГІЧНІСТЬ І ПОСЛІДОВНІСТЬ** (говорити і писати послідовно, забезпечувати смислові зв'язки між словами і реченнями в тексті; складати план виступу чи лекції; систематизувати дібраний матеріал; уникати логічних помилок);
- 5) **багатство** (використовувати різноманітні мовні засоби, уникати невиправданого повторення слів, однотипних конструкцій речень);
- 6) **доречність** (ураховувати, кому адресовано висловлювання, як воно буде сприйняте при певних обставинах спілкування);
- 7) **виразність і образність** (добирати слова і будувати речення так, щоб якнайкраще, якнайточніше передати думку, бути оригінальним у висловлюванні і вміти впливати на співрозмовника).

Виховання культури мови — це розвиток чуття мови у процесі пізнання найкращих художньо-естетичних, зразків мови, засвоєння мовно-культурних традицій народу. В широкому розумінні культура мови передбачає високий рівень національно-мовної свідомості індивідів, їх дбайливе ставлення до рідного слова, усвідомлення його значення для розвитку інтелектуальної та емоційної культури нації.

Як досягти високої культури мовлення, виразності й багатства індивідуальної мови?

УМПС
ТЕМА 2

Поради:

- виробіть стійкі навички мовленнєвого самоконтролю і самоаналізу;
- не говоріть квапливо – без пауз, «ковтаючи» слова;
- частіше «заглядайте у словник» (М. Рильський), правопис, посібники зі стилістики тощо;
- постійно збагачуйте свій інтелект, удосконалюйте мислення, бо немає думки – немає мови;
- постійно збагачуйте себе новими мовними засобами зі сфери професійного мовлення свого і близьких фахів;
- вивчайте мовлення майстрів слова;

Як досягти високої культури мовлення, виразності й багатства індивідуальної мови?

Поради:

- читайте хоч би періодично українську класичну і сучасну літературу та публіцистику, пресу з тим, щоб мати «на слуху» рівень розвитку сучасної української літературної мови;
- постійно будьте уважними до своєї мови і мови найближчих осіб, колег, дбайте про автоматизм гарного мовлення;
- сприймайте мову як свою людинолюбну сутність, як картину світу, як порадника і помічника в суспільному житті;
- оволодівайте жанрами, видами писемного мовлення, зокрема ділового мовлення;
- привчайте себе до системного запису власних думок та спостережень, щоденникових записів, сімейної хроніки тощо;
- виробіть звичку читання «з олівцем у руках»;
- жоден цікавий і вартісний вираз не повинен бути втрачений для вас.

Кожна людина повинна дбати про культуру свого мовлення.

Культура мовлення під час дискусії

Дискусія (від лат. *discussio* - «дослідження») - це публічний діалог, у процесі якого зіштовхуються різні, протилежні точки зору.

Метою дискусії є з'ясування і зіставлення позицій, пошук правильного рішення.

Дискусія - один з видів суперечки. У риторичній *суперечка* - це характерне обговорення проблеми, спосіб її колективного дослідження, при якому кожна зі сторін відстоює свою правоту.

Основні правила дискусії

1. Всі відкрито висловлюють свої думки.
2. Всі точки зору повинні поважатися.
3. Слухайте інших не перебиваючи.
4. Не говоріть занадто довго та занадто часто.
5. Водночас говорить лише одна особа.
6. Дотримуйтесь позитивних ідей та стосунків.
7. Не критикуйте себе та інших.
8. Незгоди й конфлікти відносно ідей не повинні бути направлені на конкретну особу.

Thank You